

ANTONI RICO

Joan Fuster i el Procés

Durant tots aquests anys que ha durat el Procés he participat activament en xerrades, presentacions de llibres i altres tipus d'actes per tot Catalunya on se m'ha preguntat sobre com es veia el projecte independentista català des de terres valencianes o, fins i tot, com ho veuria tot plegat Joan Fuster. És evident que opinar en nom de tot un país o d'una persona com Fuster, més tenint en compte que ja no està entre nosaltres, és un acte de subjectivitat tan enorme que qualsevol afirmació ha de ser presa amb infinites precaucions i cometes. Per això, les meues respostes sempre es movien en una prudència extrema, clarament impregnades per la particularitat de qui parlava. En el cas de Fuster, pel coneixement que tenim ara per ara de la seua obra i del que va dir en processos polítics de canvi com la transició, podríem tenir una petita idea de per on anirien els trets. Igualment, també és interessant analitzar com el Procés ha tractat Fuster. Al voltant d'aquests dos temes giraran aquestes pàgines. Per tant, no us trobeu davant d'un text acadèmic sinó d'un intent d'aproximació al present del pensament d'un intel·lectual polifacètic, heterodox i sobretot incòmode. Molt incòmode. I provocador com, al cap i a la fi, acabarà semblant aquest text després de la seua lectura.

EL FUSTER DEL TARDOFRANQUISME I LA TRANSICIÓ COM A ESPILL

Com si es tractara d'un joc d'espills posats un al davant de l'altre podem jugar a analitzar el que va dir i escriure Fuster durant el tardofranquisme i la transició

Antoni Rico i Garcia (Novelda, Valls del Vinalopó, 1979), historiador i professor, és doctor en Història per la Universitat de Girona. El seu darrer llibre és *Joan Fuster i el pensament nacional. Entre el problema i el programa* (Afers, 2021)

traslladant-ho als temps presents. En aquest sentit, faré una petita selecció d'esdeveniments d'un i altre moment històric per a, si més no, fer-nos una idea de per on potser s'hauria mogut el suecà. Evidentment la característica fonamental que hauria marcat les seues opinions sobre el Procés hauria estat l'escepticisme. En el seu cas, això va ser una actitud vital. Fuster era un intel·lectual de cap a peus i mai es va casar amb ningú pel que fa a sigles polítiques. Sempre va ser un personatge plenament independent a qui, en tot cas, les diferents cultures polítiques van tenir com un tòtem al qual admirar, odiar, matisar, esmenar i reafirmar, depenent del moment i les seues opinions. La primera pregunta que ens podríem fer és si Fuster hauria donat suport al Procés. La resposta crec que és sí. Ho argumente. Hem de pensar que el Procés ha estat un període d'evolució política molt complex on persones que no eren independentistes s'han acabat apuntant al projecte. En aquest sentit, no és esbojarrat pensar que algú com Fuster, que ja en els anys de la transició es va identificar en algun moment amb l'independentisme, davant d'una possible independència de Catalunya s'hagués posicionat a favor. Ara bé, un posicionament crític, com no podria ser d'altra manera. A més, persones properes i amigues a Fuster s'han implicat en el Procés des de bon principi. Aquest seria el cas de personatges com Lluís Llach, entre d'altres. Però també podríem pensar que la seua mirada hauria estat molt propera a la que fa uns anys va expressar el seu bon amic Raimon: «Jo no soc un independentista perquè no m'ho havia plantejat mai, i a més des de València tot això es mira d'una altra manera, i jo soc d'allà i sé les repercussions que pot tenir. I, aleshores, la meua certa perplexitat en aquest aspecte, perquè no ho tinc clar. Si ho tingués clar, jo ja hagués participat en molts llocs, però jo quan participo en coses, n'he d'estar molt convençut». Les repercussions d'una independència de Catalunya sobre el País Valencià haurien portat Fuster a distanciar-s'hi? Podria ser, per què no.

Més enllà del binomi a favor o en contra, com ja he dit, segur que hauria estat molt crític. Com ho va ser sempre en la seua mirada sobre la política. El primer que hauria analitzat és la reforma de l'Estatut que, en el fons, es troba en la gènesi del moviment de ruptura sortit arran del seu fracàs. És complicat pontificar sobre si Fuster hauria donat suport o no a una reforma estatutària circumscrita a Catalunya. Cal recordar que als inicis de la transició va mantenir un cert posicionament possibilista sobre les oportunitats que oferia el nou marc democràtic i descentralitzador. Li va durar poc la utopia, però aquesta va existir. Ell mateix ho recordava el maig de 1980 a les pàgines de *Qué y Dónde* quan deia que «mai no hi he cregut del tot: només en un hipotètic “possibilisme”, que lamentablement s'ha evaporat amb una rapidesa acollonidora». Tampoc és fàcil afirmar si hauria donat suport o no a

l'Estatut sorgit del Parlament de Catalunya. O què hauria dit del famós «apoyaré» de José Luis Rodríguez Zapatero. El que sí em sembla que és més fàcil de sentenciar és que, un cop «raspallat» l'Estatut, s'hauria mostrat extremadament crític amb el resultat de tota l'operació. Em ve al cap l'article publicat el 13 de febrer de 1981 al *Diario de Valencia* que portava per títol «L'Estatut que ens faran tragar». Fuster podria haver tornat a dir que «amb aquesta genial estafa política que és “la España de las autonomías”, resulta que tothom seria autònom a la força: poc “autònom”, és clar, perquè l'administració central i les seues sangoneres no estan disposades a cedir “poders”». I acabaria reblant, un cop passat l'Estatut pel Tribunal Constitucional el 2010, que «aquest cagalló legislatiu pot ser més nefast que el Decret de Nova Planta...». Perquè en el fons de tot el debat, com va assenyalar el febrer de 1979 a *Serra d'Or* parlant sobre el procés estatutari català «l'Estatut del 79 entropessarà amb idèntiques interferències dels partits centralistes, que són tots els poderosos. Tant els de la dreta com els de l'esquerra: perquè, espanyolistes, no han assumit encara i com cal el “fet nacional català” en la seua entera dimensió». Com ja li va passar en els vuitanta, amb la transició gairebé enllestida, Fuster hauria entrat en una mena de «desencant». Ara bé, les possibilitats de ruptura i canvi que proposava el Procés el podrien haver portat a mantenir una certa il·lusió política, com li ha passat a gran part de la societat catalana, cosa que no va ocórrer amb la consolidació de l'autonomia on tot es va concretar en un possibilisme resignat.

Amb la via estatutària liquidada per l'acció de l'Estat, Fuster potser hauria escrit, i en aquest cas aplaudit, sobre el trencament d'aquella mena de consens que durant tants anys va ser central en la política catalana: el pactisme. A Fuster l'hauria posat molt nerviós el concepte d'*oasi català*. Si recordeu, tant el febrer com el març de 1979, a les pàgines de *Serra d'Or*, deia que «això del “pactisme català” fou una ingènua i anhistòrica conclusió de Vicens Vives» que es podia rebatre simplement analitzant la història. Afirmava que «jo només voldria advertir, ara, que, en la història de la Catalunya estricta, i en la de tots els Països Catalans, cada “pacte” ha estat una claudicació, i que tot això del «pactisme» com a mecanisme polític és i serà una burla. “Pactar” és “perdre”: sempre. Malgrat els avantatges provisionals». Fins a l'anomenada «taula de diàleg», que potser Fuster consideraria un «avantatge provisional», si alguna cosa no ha sigut el Procés és pactisme. Més aviat tot el contrari. Des de l'òptica de l'independentisme, com a conseqüència d'un estat autoritari que no s'ha avingut en cap moment a pactar un referèndum ni una sortida democràtica al conflicte. Des de la de l'Estat i les forces espanyolistes, el no pacte ha estat la conseqüència dels impossibles que l'independentisme ha marcat com a fites. Tot plegat un diàleg de sords que, en el fons, és la causa moltes vegades de qualsevol conflicte

polític. I el resultat final també ens l'indicava Fuster en el mateix article: «l'obligació del vençut, que espera no ser-ho del tot, és el “pacte”». De fet, segurament, aquella idea que l'independentisme tenia sobre l'obligació de l'Estat de pactar alguna cosa hauria estat objecte de burla per part del suecà. Perquè pensava que en els pactes «ja se sap qui guanya, quan es pacta en aquestes condicions. Hi guanya la “classe dominant”, la d'ací i la d'allà, unànime, malgrat les aparents discrepàncies». I la classe dominant en tot aquest procés és la dreta i l'esquerra espanyola, la classe política que quan veu amenaçats els seus interessos i els de l'Estat que els sustenten «tots són uns i els mateixos». Allò que a l'article «Impertinència política» publicat al número 75 de *Qué y Dónde* l'agost de 1979 va batejar com el «Partit Socialista Liberal-Conservador». I és que Fuster pensava que tant la dreta com l'esquerra espanyola eren fonamentalment espanyoles. Així ho va expressar en textos com «Franco i l'espanyolisme» on afirmava que «l'espanyolisme no és una simple confecció de la dreta: és una confecció “espanyola”. [Perquè] «l'esquerra “espanyola” s'ha caracteritzat sempre per la seva innocència, i pel seu espanyolisme rabiós».

La innocència de l'esquerra espanyola, però, podria ser aplicable a l'independentisme. Especialment pel que fa a les possibles reaccions de l'Estat o el suport exterior al Procés. En aquest sentit, Fuster era plenament conscient del que és un estat, de fins on pot arribar a l'hora de defensar els seus interessos i de la complexitat de les relacions diplomàtiques i internacionals. L'article de 1968 «Una tassa de te, un piano, uns tancs, uns dubtes» on reflexionava sobre la intervenció soviètica a Txecoslovàquia en seria el millor exemple. El text es va interpretar en el seu moment, i anys després persones com Alfons Cucó o Joan Francesc Mira encara ho feien de la mateixa manera, com un posicionament a favor de la intervenció. Res més lluny de la realitat. De fet, aquest no era el tema que li interessava tractar tal com va explicar per carta a Jordi Solé Tura. I no només de forma privada, també en públic va haver de matisar i explicar el que deia l'article. Fins i tot molts anys després, concretament el 1992, poc abans de morir, mentre l'entrevistava Vicent Sanchis per a *El Observador*. En tots els seus aclariments, l'assagista posava sobre la taula la frivolitat de l'esquerra europea que davant la intervenció no entenia ni els motius ni la legitimitat que des de l'òptica soviètica tenia tal actuació. Perquè com va escriure el setembre de 1979 a *Serra d'Or*: «la guerra, tant com una maniobra letal de domini, és una temptativa de salvar interessos». Doncs bé, coses semblants hauria pensat i escrit davant l'estupefacció de l'independentisme quan l'1 d'octubre de 2017 no entenia perquè l'Estat havia intentat defensar els seus interessos amb violència. Interessos de l'Estat i interessos de la resta de països de la Unió Eu-

ropea en primer terme i la resta del món en segon. Al text, fonamentalment, el que deia Fuster és que «enfront d'unes dretes "lògiques", l'esquerra no ha sabut què fer». I això és en certa manera el que va passar l'octubre de 2017. Enfront d'un Estat que va actuar amb la lògica d'un Estat, l'independentisme no va saber què fer. Aquelles setmanes es van anar succeint tot d'esdeveniments que l'independentisme havia afirmat que no es produirien. La Guàrdia Civil emportant-se urnes, càrregues policiaques indiscriminades contra població civil i pacífica, empresonament de líders socials i, finalment, repressió contra el govern legítim de Catalunya. «L'Europa ens mira» o el «no s'atreviran a fer això davant les càmeres de tot el món» va caure en picat i Fuster segur que hauria intuït que tot plegat aniria per aquí mesos enrere. Els textos on Fuster denunciava la innocència de l'esquerra davant la dreta i el debat estatutari valencià podrien ser un bon exemple de la col·lecció d'adjectius que hauria dedicat a l'independentisme aquests darrers anys.

També podríem parlar sobre el paper dels polítics. Allò què eren els polítics ho va deixar molt clar en textos com «La dificultat de ser polític» d'abril de 1979 o «La "classe política"», tots dos a *Serra d'Or*. Deia «avui és corrent parlar d'una "classe política". El terme "classe" no és gaire correcte, en aquest context, però tampoc inadequat. La "classe política", un cop estatuïda i amb les seues divisions i els seus antagonismes, constitueix un bloc solidari, còmplice i amistós, per sobre la ingenuïtat de la ciutadania que milita seriosament en les discrepàncies, o que les observa amb reticència. [...] tots són iguals, i ja s'ho apanyen. ¿Per què no tenen vergonya? No m'estranyaria gens que fos això: una manca de vergonya». En el fons Fuster els veia com una «casta» que sabia «que, per perdurar, s'ha de nodrir de les seues pròpies afinitats socials. [...] les solidaritats de clan hi predominen». Podem arribar a la conclusió que, amb matisos i sarcasmes personalitzats, els líders polítics del Procés, des de Puigdemont fins a la CUP, no quedarien gaire ben parats. En el cas de Puigdemont o Junqueras crec que Fuster hauria estat molt crític amb el seu paper de dirigents d'un govern incapaç de tirar endavant el que havia promès. Com ja he comentat, la valoració fusteriana es mouria en uns paràmetres semblants, salvant totes les distàncies possibles, als que va fer servir per a valorar els polítics de l'esquerra valenciana en el seu moment. La tremolor de cames amb la congelació de la declaració d'independència del dia 10 d'octubre i la manca de planificació l'endemà de la declaració del dia 27 hauria portat Fuster a ser molt contundent. Hauria estat àcid amb el bonisme d'uns polítics que ara per ara encara no sabem si realment havien buscat suports internacionals o es pensaven que aquests arribarien per obra i gràcia de la Unió Europea. Ara bé, que no es pensen els anomenats

«hiperventilats» de Twitter que això voldria dir que Fuster els hi donaria la raó. El 1964 a *Diccionari per a ociosos* afirmava que «tothom és covard per comparació a algú altre. Ja podeu ser tan temeraris com vulgueu: mai no serà impossible que un qualsevol veí vostre consideri que la vostra valentia és inferior a la seva, i que, per tant, sou un covard. Una bona regla de conducta, en això com en tantes altres esferes i coses, serà aquesta: no censureu, no condemneu ningú perquè sigui allò que vosaltres podreu ser en alguna ocasió. Per exemple: covards». Fuster era extremadament humà com per a alliçonar a algú que es juga la presó o l'exili des del sofà de casa amb un tuit. I la CUP? El 1980 afirmava a les pàgines de *Serra d'Or* el següent respecte els independentistes: «els almogàvers no han abdicat les seues conviccions: ja són unes conviccions aigualides, en definitiva. Hi ha la fauna epilèptica dels “independentistes”, que no aixequen un gat per la cua. També jo sóc “independentista”, i no faig pallassades». La famosa frase «no alçar un gat pel rabo», que també va fer servir per a referir-se a la desorientació del valencianisme polític, podria ser plenament vigent a l'hora de valorar algunes actuacions de la CUP els darrers anys. I no només les actuacions sinó en el fons la capacitat de condicionar la dinàmica política dels diferents governs de la Generalitat. Malgrat que alguns tertulians han volgut imposar un relat en què semblava que la CUP marcava el dia a dia del Govern, el cert és que la seua capacitat de pressió ha estat més limitada que efectiva. No només per la força que l'electorat li ha donat, minoritària en el conjunt de l'independentisme, sinó també per la fluctuació d'aquest suport que l'ha fet passar de tres diputats a deu i recular a quatre per a després treure'n nou. És difícil poder traçar una tàctica i estratègia mínimament sòlida amb tanta irregularitat quant a la representació política. Per no parlar de les «pallassades» que en determinats moments han portat una part del seu electorat a no entendre la pràctica política del partit. I l'esquerra espanyola? Doncs a banda de qualificar-la com a espanyola, com ja hem vist que feia, sobre la praxi política del POSE i Podem i els seus respectius líders, Fuster diria coses semblants a les del text de juliol de 1979 «Política valenciana»: «Jo em pense a mi mateix com un “lliberal”, i me'ls trobe a la meua dreta. No vull entrar en la qüestió teòrica. Un “lliberal”, avui, ha de ser marxista. I resulta que el senyor González té por de Marx i el senyor Carrillo té por de Lenin. Són burros. Però molt burros». Com va afirmar el 1992 en una entrevista «et trobes que de sobte, si et compares amb els d'esquerra, resulta que sóc Ceauscescu. Home, està bé que evolucioneu, però... no d'aquesta manera!».

El «tertulianisme» i el paper de la premsa també hauria tingut el seu raconet en les reflexions fusterianes sobre el Procés. Com va afirmar a l'article «La història,

demà» publicat a *Serra d'Or* el juny de 1979, «la informació tergiversada de les agències de premsa espanyoles, subordinades als ministeris i servides per subnormals històricament feixistes, ¿seran una “font” historiogràfica el dia de demà?». Us imagineu Fuster mirant o escoltant una tertúlia de La Sexta o la COPE? No li seria gens difícil posar noms i cognoms als «subnormals històricament feixistes» actuals. L'assagista era plenament conscient de la capacitat d'influència dels mitjans de comunicació. El setembre de 1981 afirmava en el *Diario de Valencia* que «la tele té molt de negoci i de *tinglado* manipulador; totes dues coses es combinen amb greus repercussions sobre la societat. De tots els mitjans de comunicació de masses fins ara inventats, aquest és el més eficaç; el més “fascinant”. I segons en mans de qui estiga, les conseqüències públiques assoliran un determinat sentit, no importa quin, però inevitable». Lúcid és poc. I és més, pel que fa al tractament de les informacions relatives a Catalunya els darrers anys s'hauria reafirmat en aquesta reflexió: «el monopoli de la “Televisión Española” no és solament governamental: és geogràfic, cultural, lingüístic, classista». Per no parlar de la censura i com els mateixos intel·lectuals són els primers en caure en aquesta trampa del poder. Deia el 1977 en el llibre d'Antonio Beneyto *Censura y política en los escritores españoles*:

El intelectual es el peor enemigo del intelectual. Es su carcoma. Entre el intelectual y el Poder puede existir una complicidad que raya en la más tajante vileza. Con cualquier clase de poder. No importa el color. Cuando se da esa circunstancia, apaga y vámonos. El intelectual policía, el inquisidor, es una bestia feroz. Un día, los historiadores de la España del segundo tercio del siglo XX sacarán los trapos sucios de esta peripecia, y esa posteridad ineluctable se echará a reír.

Perquè com va afirmar el juliol de 1981 en les pàgines del *Diario de Valencia*

el «censor» no és un crític literari, sinó un duaner de les idees, de la moral establerta, de les notícies incòmodes. [...] La «llibertat» facilitarà que cadascú diga la seua, i aquest és un objectiu eminentment útil. La «llibertat» és només això: «llibertat». I benvinguda siga la supressió de la «censura», si és que ha estat suprimida, que no ho sé.

Avui sabria que, efectivament, no havia estat suprimida i es veuria en l'obligació de signar manifestos i articles denunciant la persecució de rapers i tuitaires.

El 1950 va afirmar en *València en la integració de Catalunya* que mentre el catalanisme no tingués en compte la totalitat dels Països Catalans com a la seua nació,

aquest seria un moviment polític fracassat. El cas és que com ja va afirmar Jordi Muñoz el 2013 al diari *Ara*, en el marc del Procés, els Països Catalans ni estan ni se'ls espera. Durant els anys de la transició aquesta va ser una de les denúncies públiques més repetides per part del fusterianisme. Actualment Fuster hauria recalcat l'absència. Ara bé, crec que hauria repartit crítiques i sarcasmes no només contra l'independentisme sinó també cap al valencianisme i el mallorquinisme pel seu desinterès respecte al Procés. És evident que aquells que han dirigit el Procés no han tingut cap interès en parlar dels Països Catalans. De fet, el catalanisme no el té des de fa dècades. Com ja he explicat en altres treballs, el catalanisme polític només ha estat partícip d'una idea cultural i lingüística dels Països Catalans. En cap cas de la proposta política. I els independentistes del Procés, votaren el que votaren abans de 2010, són els catalanistes del passat. Evolucionats cap al secessionisme, sí, però hereus del pensament catalanista de tota la vida que no concebia els Països Catalans com a la seua nació ni el seu subjecte polític central. Aquest aspecte no ha estat entès per part dels «independentistes de tota la vida». La CUP i l'esquerra independentista han intentat incloure el concepte, que no el projecte, per activa i per passiva al llarg d'aquests darrers anys. Una imatge més romàntica que pràctica ha impregnat els intents d'inclusió dels Països Catalans en l'equació «processista». Fins i tot alguns sectors es van posicionar en contra de les primeres consultes sobre la independència per no incloure els «Països Catalans» en les respectives preguntes. En el fons, l'estètica s'imposava més que la tàctica o l'estratègia. Durant el debat constitucional Fuster va publicar a *Serra d'Or* «Països Catalans, 1978» on criticava que la Constitució espanyola no permetera la federació de comunitats autònomes i, més concretament, els respectius països de llengua catalana. Durant el Procés possiblement s'hauria posat les mans al cap al veure que els mateixos independentistes prescindien del projecte fins i tot davant d'una hipotètica constitució catalana. Això diu la proposta constitucional encapçalada pel jutge Santiago Vidal que té el suport d'entitats com l'AMI o el Cercle Català de Negocis: «1. Catalunya limita al nord amb França i Andorra, i al sud i a l'oest, amb Espanya. Es compromet a mantenir els actuals límits territorials, sens perjudici de fomentar els especials lligams amb les terres de parla catalana sota la sobirania d'altres estats». Sembla ser que Francesc de P. Burguera tenia raó quan escrivia que és més senzill encara: digueu-li Espanya. Ara bé, com he dit, Fuster no hauria criticat només els independentistes catalans sinó també el valencianisme. Què hauria dit sobre les crítiques de Mónica Oltra a Carles Puigdemont? O sobre la reflexió d'alguns dirigents del Bloc respecte la incomoditat que suposa ara per ara parlar de Catalunya o posicionar-se a favor

del Procés? Com passa amb la resta de les línies que porteu llegides, és fa molt difícil saber-ho, tot i que un repàs a alguns dels seus textos publicats a *Qué y Dónde* sobre els polítics en general i l'esquerra en particular ens podrien donar una mica de llum. Però tornem als Països Catalans. Crec que les claus de per on aniria la seua crítica es troben a l'article «Ara m'agradaria escriure...» publicat l'octubre de 1982 a *Serra d'Or*. «Som o no la mateixa “nació”?» Es preguntava. Què pensen els catalans «...dels valencians, dels insulars, dels rossellonesos?». Les preguntes no acabaven aquí i Fuster entrava de ple en un debat més profund: «i què és una “nació”?; ¿i què vol dir això de “nacionalitat”?; ¿i quines conclusions n'hem de treure? [...] per pura exigència dels fets, la Catalunya de les quatre províncies s'afirma com a “nació”. Caldria mirar-s'ho bé; en la majoria dels casos només és “regionalisme”. [...] Una “nació” com la catalana, que s'estatueix entre el segle X i el segle XIII, i que després es dispersa per testaments reials i per interessos feudals, és massa complicada per a ser commemorada l'11 de setembre. De Salses a Guardamar, i de Fraga a Maó, tothom és català, i molts no saben que ho són. La majoria. I no saber que ho són, ¿vol dir que no ho són? [...] ¿“Som una nació”? Parlem-ne». Hauria intentat que se'n parlés del tema. El resultat del debat, però, no sé si hauria estat gaire satisfactori.

Finalment voldria posar sobre la taula la incomoditat que per al pensament nacional de Fuster hauria suposat el paper atorgat a la llengua per part de l'independentisme els darrers anys. No sabem si en la segona dècada del segle XXI Fuster hauria mantingut la mateixa concepció lingüística de la nació que tant va determinar els seus escrits dels seixanta, setanta i vuitanta. Tot indicaria que sí, tenint en compte que en aquest aspecte no va canviar ni una coma entre principi dels cinquanta i el seu traspàs el 1992. Per a Fuster la llengua era la nació i sense aquesta la nació desapareixia. I en la concepció fusteriana de la catalanitat, la nació era monolingüe. Com afirmava a l'article «El català al carrer» publicat el setembre de 1982 a *Serra d'Or* «la “salvació” del català, en tota l'àrea lingüística —el tòpic: de Salses a Guardamar i de Fraga a Maó—, no pot quedar concentrada en els petits nuclis intel·lectuals conscients. [...] és al “carrer” on la llengua ha de recuperar la normalitat: parlant-la, i la parlem, i llegint-la (entenent-la) fins i tot els qui no la parlen». Com hauria rebut Fuster un independentisme escrit en castellà com el que representa una plataforma com Suma+e? Oportunitat o renúncia? Ho deixem en l'aire perquè se'm fa molt difícil donar-hi resposta. Tot i així, si ens agafem a la seua trajectòria podríem pensar que Fuster hauria signat manifestos com el *Koiné*. M'atreviria a dir que hauria format part fins i tot del grup promotor. I és per tothom sabut que el contingut del manifest *Koiné* és incòmode per a determinades línies estratègiques i tàctiques fixades per l'independentisme durant el Procés respecte el tema de la llengua.

FUSTER, EL GRAN ABSENT DEL PROCÉS

Si busques a Google «carrer Joan Fuster» apareixen 1.370.000 resultats i si el que fas és buscar «plaça Joan Fuster» els resultats es situen en la xifra de 770.000. Amb una ullada ràpida a les primeres pàgines podem observar com gran part d'aquestes places i carrers es troben a municipis de Catalunya. No podem exigir a tothom que conega la història o la biografia del carrer on viu. Ara bé, quants independentistes coneixen el pensament de Joan Fuster? Afegisc: quants polítics independentistes han llegit Fuster més enllà del tòpic? El juny de 2004, quan el Procés encara no havia començat, l'aleshores, i actual, president del Barça Joan Laporta, acompanyat per Eliseu Climent, visitava Sueca i retia el seu particular homenatge a Fuster. Les imatges de la visita semblen pròpies d'un cap d'estat. Segons la crònica periodística, Laporta va confessar la seua admiració cap a Fuster i la seua obra. El 2010 es va convertir en diputat al Parlament de Catalunya en el marc d'aquella plataforma electoral que es va anomenar Solidaritat Catalana. L'invent va durar poc perquè aviat es van produir desavinences amb els altres socis i el partit de Laporta, Democràcia Catalana, se'n va desvincular. Més enllà d'això, quantes vegades el Laporta diputat va citar o esmentar Fuster en sessió parlamentària? M'atreviria a dir que cap o almenys jo no les he sabudes trobar. La darrera visita a la Casa Museu Joan Fuster per part d'un polític català ha estat la del president —no és poca cosa! — Pere Aragonès, el passat 8 de setembre de 2021. També declarava ser «un gran admirador de l'obra de Fuster». Caldria afinar una mica més per saber de quina part de l'obra fusteriana. Si és de la política, la veritat és que poca atenció li ha tingut també el seu partit durant els anys del Procés més enllà del pla teòric amb alguna publicació o monogràfic de la Fundació Irla. Bé, Oriol Junqueras va afirmar, segons alguns diaris digitals, que davant la marxa del Banc Sabadell a Alacant i La Caixa a Palma o València aquestes entitats continuaven trobant-se en territori propi perquè no es movien dels Països Catalans. Sembla ser que si escoltem l'àudio de l'entrevista íntegrament, la cosa no va anar ben bé així. Siga com siga, Fuster s'ho hagués agafat com un simpàtic sarcasme propi del desconcert que suposava tal decisió per al llavors conseller d'Economia de la Generalitat. A Fuster, però, tampoc l'han tingut present els independentistes de tota la vida que es podrien situar en l'òrbita de la CUP, més enllà d'algun tuit amb alguna frase cèlebre de l'assagista o algun acte d'homenatge promogut per assemblees locals concretes. Malgrat que en un article d'anàlisi publicat el 24 de gener de 2017 al setmanari *El Temps*, el seu autor Borja Vilallonga afirmara que la CUP ha adoptat en la seua proposta nacional el pensa-

ment de Joan Fuster, el cert és que el partit no té ni una tàctica ni una estratègia sòlida i definida sobre com assolir la construcció, reconstrucció, unificació o reunificació de tal projecte polític. I faig servir tots quatre conceptes perquè depenent de a qui preguntes et parlarà amb uns termes o amb uns altres, cosa que mostra molt clarament les mancances que estic assenyalant. A banda de la CUP, altres partits també han fet arengues en mítings al voltant dels Països Catalans. El passat 11 de setembre, sense anar més lluny, aquest va ser el cas de la diputada de Junts per Catalunya Aurora Madaula que va fer una crida des de dalt d'un escenari a aconseguir «uns països catalans lliures i una república catalana lliure i democràtica». Crec que Fuster hauria dit a tots plegats el mateix que va afirmar el 1978 en les pàgines de *Nous Horitzons*: «ningú, ni el més “separatista”, no postula uns “Països Catalans” políticament articulats “ara mateix”. Potser en un míting, l'emoció rapsòdica induïx a certes exclamacions. No, no, tampoc no és això. Ara com ara, els “Països Catalans”, entesos políticament —¿i no hi ha mil maneres d'entendre'ls en un terreny preparatori a la “política”?— són una pura il·lusió de l'esperit». Això sí, si alguna cosa han fet tots els actors del Procés en algun moment és tuitejar la famosa sentència fusteriana de «tota política que no fem nosaltres serà feta contra nosaltres». Des de Jordi Sánchez de Junts per Catalunya a la CUP, aquesta màxima sembla haver-se convertit en un lloc comú per a l'independentisme. I els llocs comuns estan plens de buidor. I és que Fuster és encara ara com ara un personatge incòmode, molest, fins i tot per a l'independentisme. I que ho segueisca sent. ◀